VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ERITYISASIANTUNTIJA ELISE LUOVULA
EDUSKUNNAN PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA
KUULEMINEN 25.2.2025

Edistetään pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjauksia

- suojelupoliisi saa tehtävänsä kannalta tarpeelliset tiedot poliisilta, vero- ja ulosottoviranomaisilta ja muilta viranomaisilta
- hallitus poistaa tietojenvaihdon esteitä rikostorjunnassa

Tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetaan muutettavaksi kahdeksaa lakia

Rahanpesun selvittelykeskusta koskevat muutosehdotukset

1. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

Muutetaan 4 luvun 2 §:n 3 momentti

Epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen

→ **muodosta ja sisällön esittämisen asettelusta**

rahanpesun selvittelykeskukselle säädettäisiin määräyksenantovaltuus

2. Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta

Muutetaan 3 § 3 momentin 17 kohta

- Biometristen tietojen käsittely (valokuvan ja kasvokuvan käsittely teknisin menetelmin)

Lisätään 3 § 3 momenttiin uudet 18 ja 19 kohdat

- *poliittinen mielipide tai uskonnollinen vakaumus*
- *etninen alkuperä*

Muutetaan 3 §:n 7 momentti

- *viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut* kymmenen *vuotta merkinnän tekemisestä*

Rahanpesun selvittelykeskusta koskevat muutosehdotukset

3. Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (RAP-laki)

Muutetaan 4 §:n 4 momentti

Rahanpesurekisterin tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä ***täydennetään****, jotta tietoja voitaisiin luovuttaa luottolaitosdirektiivin mukaisesti*

- Finanssivalvonnalle
- Euroopan keskuspankille tilanteissa, joissa Euroopan keskuspankki toimii pankkivalvojana.

Direktiivissä ei ole kansallista liikkumavaraa

Muutosehdotusten perustuslainmukaisuudesta

➢ ***4 luvun 2 §:n 3 momentin muuttamisesta suhteessa perustuslain 80 ja 119 §:iin***

Perustuslain (731/1999) 80 §:n 2 momentin mukaan myös muu viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella.

→ ***Erityinen syy:*** Ilmoituksen käsittelyn kannalta on erityisen tärkeää se, missä muodossa ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle tehdään ja vaikuttaisi ainoastaan teknisiin vaatimuksiin tietojen toimittamiselle, koska tiedoista jotka tulisi ilmoittaa on säädetty rahanpesulaissa.

Perustuslain 119 §:n mukaan valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä. Valtiolla voi lisäksi olla alueellisia ja paikallisia viranomaisia.

→ **rahanpesun selvittelykeskus on keskusrikospoliisissa operatiivisesti itsenäisesti toimiva yksikkö**

Muutosehdotusten perustuslainmukaisuudesta

➢ *Valokuvien käsittely perustuslain 10 §:n kannalta*

Perustuslain 10 §:n säännöksen lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä.

- → Kun valokuvia käsitellään teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen siten, että ne mahdollistavat luonnollisen henkilön yksilöllisen tunnistamisen tai todentamisen, katsotaan tällaisen valokuvien käsittelyn kuuluvan **biometristen tietojen määritelmän piiriin**.
- → Perustuslakivaliokunta on katsonut, että **henkilötietojen suoja tulee ensisijaisesti toteuttaa** EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla.
- → ***EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen* 9 artiklan mukaan** biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten on kiellettyä, paitsi jos käsittely on tarpeen **erittäin tärkeää yleistä etua** koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion **lainsäädännön nojalla**, edellyttäen että se on **oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden**, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä **säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä** rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.
- → **Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa** on säädetty kattavasti ja yksityiskohtaisesti biometrisiä tietoja koskevasta henkilötietojen käsittelystä. Kyseisessä laissa on huomioitu EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja rikosasioiden tietosuojadirektiivi.

Muutosehdotusten perustuslainmukaisuudesta

➢ *Erityisten henkilötietojen tallettaminen ja muu käsittely perustuslain 10 §:n kannalta*

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely rikosasioissa olisi rajoitettava EU:n tietosuojalainsäädäntö, perusoikeussääntely ja perustuslakivaliokunnan kannanotot huomioiden siihen, mikä on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

→ Rahanpesun selvittelykeskuksen on välttämätöntä tallentaa ja käsitellä epäilyttäviä liiketoimia koskevissa ilmoituksissa ilmi käyviä **erityisiä henkilötietoja, kuten**

- poliittinen mielipide,
- uskonnollinen vakaumus ja
- etninen alkuperä,

nämä ovat tietoja, joita voi sisältyä tai jotka voivat muutoin käydä ilmi epäilyttävää liiketoimea koskevasta ilmoituksesta.

Muutosehdotusten perustuslainmukaisuudesta

- **Biometristen tietojen määritelmän piiriin kuuluvien ja erityisten henkilötietojen säilytysaika suhteessa yksityisyydensuojaan ja henkilötietojen suojaan**

EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa ei ole varsinaisesti määritelty tarkkoja henkilötietojen säilytysaikoja. Henkilötietoja saa säilyttää vain niin kauan, kun ne ovat tarpeen henkilötietojen käyttötarkoituksen kannalta.

→ Ehdotuksessa käytettäisiin **yleisen tietosuoja-asetuksen** mahdollistamaa **kansallista liikkumavaraa** sen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisesti eli kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Jäsenvaltiot voivat pitää 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti voimassa tai ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia säännöksiä yleisessä tietosuoja-asetuksessa vahvistettujen sääntöjen soveltamisen mukauttamiseksi sellaisessa käsittelyssä, joka tehdään 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohdan noudattamiseksi määrittämällä täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely.

Rahanpesurekisterin tietojen säilytysajan perustuslainmukaisuudesta

- **Rahanpesurekisterin tietojen säilytysaika on jo nykyisellään varsin pitkä 10 vuotta.**
- Biometristen tietojen määritelmän mukaisten ja muiden erityisten henkilötietoryhmien osalta lainvalmistelussa arvioitiin lyhyempää säilytysaikaa suojatoimena rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi, huomioiden perustuslakivaliokunnan linjaus (PeVL 3/2021 vp, s. 4, PeVL 51/2018 vp, s. 16, PeVL 13/2017 vp, s. 6).
- **Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnan luonteen johdosta ei** ole mahdollista ehdottaa lyhyempää säilytysaikaa vaarantamatta rahanpesun selvittelykeskuksen mahdollisuutta käsitellä kerättyjä henkilötietoja niiden käyttötarkoitukseen.
- **Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota säilytysaikoihin** henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 38 §:ään ehdotetun muutoksen yhteydessä.
- **Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan** mainittu henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 38 §:ssä säädetty säilytysaika on sinänsä säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 51/2018 vp). Valiokunta on kuitenkin painottanut erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämätöntä sen tavoitteen saavuttamiseksi, jonka vuoksi tiedot on järjestelmään tallennettu (PeVL 31/2017 vp, s. 5 ja PeVL 13/2017 vp, s. 6).

Ehdotukset tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamiseksi

1. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (rahanpesulaki)

<u>Muutetaan 6 luvun 5 §</u>

→ *Koskee Ilmoitusvelvollisen sekä valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuutta*

→ *Ehdotetaan tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamiseksi*

- **1 momenttiin lisätään** ”salassapidon estämättä”, jotta edunsaajatietojen ilmoittamiskäytännöt koskisivat kaikkia ilmoitusvelvollisia yhdenmukaisesti
- **2 momenttia täsmennetään,** sillä rekisterinpitäjä ei päivitä tietoja rekisteriin vaan kehottaa valvontailmoituksen kohteena olevaa yritystä tai yhteisöä päivittämään tiedot.

2. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta (verotietolaki)

- **Uusi 18 § 15 kohta → oma-aloitteisesti PRH:lle**
- **Uusi 20 § 10 kohta → pyynnöstä PRH:lle**

Muutosehdotusten perustuslainmukaisuudesta

- ***Edellä ehdotettujen rahanpesulain ja verotietolain muutosten suhde yksityisyydensuojaan, henkilötietojen suojaan ja omaisuudensuojaan***

Edunsaajatietojen käsittely merkitsee puuttumista henkilötietojen ja yksityiselämän suojaan. EU:n tuomioistuin on katsonut, että ilmaisua "yksityiselämä" ei pidä tulkita suppeasti ja ettei mikään periaatteellinen syy salli sitä, että ammattitoiminta jätettäisiin tämän käsitteen ulkopuolelle.

→ Jäsenvaltioiden edellytetään varmistavan, että niiden alueelle perustetut yhtiöt ja muut oikeushenkilöt hankkivat riittävät, tarkat ja ajantasaiset tiedot tosiasiallisista omistajistaan ja edunsaajistaan sekä pitävät ne hallussaan.

→ Esityksen tarkoituksena on parantaa edunsaajatietojen täsmällisyyttä, mitä sellaisenaan voidaan pitää EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan vaatimusten suuntaisena. Viidennen rahanpesudirektiivin nojalla tapahtuvaan tietojenkäsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta ja käytetään 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtaan perustuvaa kansallista liikkumavaraa.

Pääsyllä tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan hallussa olevan omistusosuuden luonnetta ja laajuutta koskeviin tietoihin joista ilmenee omistusosuuden likimääräinen suuruus, on myös yhteys omaisuudensuojaan.

Suojelupoliisin tiedonsaannin varmistaminen

- **Tavoite toteutetaan korjaamalla erityislainsäädäntöä,** joissa suojelupoliisin tiedonsaanti oli aiemmin perustunut asemaan esitutkintaviranomaisena.
    - verotietolakia
    - lakia Finanssivalvonnasta
    - lakia Harmaan talouden selvitysyksiköstä
    - työtapaturma- ja ammattitautilakia
    - työntekijän eläkelakia
    - lakia työttömyysetuuksien rahoituksesta

Muutosehdotusten perustuslainmukaisuudesta

- ***Edellä ehdotettujen suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksien suhde yksityisyyden suojaan ja henkilötietojen suojaan***

Tietojensaantioikeuden ja tietojenluovuttamismahdollisuuden rajaaminen välttämättömyyskriteerillä ja sääntelykokonaisuuden johdonmukaisuuden varmistaminen.

- → Ehdotuksella parannettaisiin mahdollisuuksia saada tietoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kansallista turvallisuutta vaarantavasta mahdollisesta valmistautumisesta valtiolliseen vaikuttamiseen.
- → Olemassaolon ja säilymisen näkökulmasta valtiolle ja yksilölle turvallisuus on kaikki kaikessa.
- → Turvaa myös yksilöihin ja heidän oikeuspiiriinsä ja oikeuksien toteutumisen yhteiskunnassa, kun viranomaiset voivat oikea-aikaisesti ja tehokkaasti tunnistaa uhkia ja varautua niihin ennakoivasti.
- → Eri aikoina laadittujen säännöksien seurauksena viranomaisten tietojen saannin tai tietojen luovuttamisen sääntelystä.
- → Pyritty huomioimaan eri aikoina laadittujen säännöksien vaikutukset viranomaisten tietojen saannin tai tietojen luovuttamisen sääntelykokonaisuuteen suhteuttamalla suojelupoliisin tiedonsaantioikeudet muille viranomaisille säädettyjen tietojensaantioikeuksien muodostamaan kokonaisuuteen.

Huomiona kun ”kansallisen turvallisuuden” ja ”kansallisen turvallisuuden suojaamisen” käytetään tiedonluovutusperusteena tai tiedonsaantiperusteena

- **Oikeuskanslerin ennakkotarkastuksessa esille tullut huomio**

  → ”kansallisen turvallisuuden suojaamista” ei ole määritelty muualla lainsäädännössä niin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, että hallituksen esitykseen sisältyvissä lakiehdotuksissa siihen olisi sellaisenaan mahdollista tukeutua ilman lisäedellytyksiä tai -kvalifikaatioita

Siksi on johdonmukaisesti ehdotettu

- kaikissa lakiehdotuksissa käytettävän muotoa ”kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta” ja lisäksi säännöskohtaisissa perusteluissa on viitattu kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavan toiminnan tarkemman määrittelyn osalta poliisilain (872/2011) 5 a luvun 3 §:ssä säädettyyn.

Muuta huomioitavaa

➢ 22 b § Työllisyysrahaston oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen

Perustelutekstiä on syytä korjata oikeusministeriön talousvaliokunnalle antaman asiantuntijalausunnon mukaisesti siten, ettei ehdotetun pykälän ja säännöskohtaisten perustelujen välille jää edelleen epäsuhtaa siltä osin, että pykälä ei sisällä välttämättömyyskriteeriä, mutta säännöskohtaisten perustelujen mukaan tietojen antaminen olisi sidottu välttämättömyyskriteerin.

→ Ehdotetaan, että perustelutekstistä poistetaan välttämättömyyskriteeri (perustelut kts.VM:n kirjallinen asiantuntijalausunto)

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos

ELISE LUOVULA, ERITYISASIANTUNTIJA
ELISE.LUOVULA@GOV.FI
VM.FI | @VMUUTISET